

Nr 528.

Av herr **Karlsson** i Grängesberg m. fl., i anledning av
*Kungl. Maj:ts proposition, nr 249, angående stöd åt
Hellefors Bruks Aktiebolag.*

I proposition nr 249 föreslår regeringen att ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor måtte anvisas för budgetåret 1933/1934 för beredande av kredit åt Hellefors Bruks Aktiebolag. Beträffande formerna för lämnande av denna kredit begär regeringen riksdagens bemyndigande att i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen angivna grunder å statens vägnar träffa avtal med Skandinaviska Kreditaktiebolaget angående denna stödkredit.

I propositionen är lämnat en redogörelse för de transaktioner som tidigare förekommit samt de omständigheter som föranlett uppkomsten av ett statens intresse i Hellefors Bruks Aktiebolag.

Som bekant var det Wermlands enskilda banks fallisemang år 1922 som föranledde statens engagemang i dessa affärer. Den statliga »Kreditkassan av år 1922», som bildades för att stödja de ramlande jobbarbankerna, medverkade sålunda vid den år 1922 företagna rekonstruktionen av ovannämnda bank. Kreditkassans medverkan skedde därvid genom belåning av bevis om tillskott jämlikt 209 § banklagen till bankens grundfond. Beträffande denna »stödkaktion» och därpå följande åtgärder meddelas nu i regeringens proposition följande: »Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 november 1922 bemyndigades Kreditkassan på angivna sätt bidra vid rekonstruktionen med högst 12,6 miljoner kronor. Det för ändamålet från Kreditkassan utlämnade lånet uppgår numera till i runt tal 12,4 miljoner kronor. Rekonstruktionsplanen innefattade vidare, att vissa tyngande engagemang skulle avlyftas från banken. Då de vid denna tidpunkt gällande bestämmelserna för Kreditkassans verksamhet icke medgävo kassan att övertaga engagemangen, övertogs desamma provisoriskt av riksbanken. Sedan 1923 års riksdag efter framställning av fullmäktige i riksbanken beslutat, att Kreditkassan finge, när sådant visade sig oundgängligen nödvändigt, medverka vid rekonstruktion av kreditanstalt även genom lån till avlyftande av kreditanstalts engagemang, övertog Kreditkassan genom ett dotterbolag, aktiebolaget Igo, på grund av Kungl. Maj:ts beslut den 23 mars 1923 de Värmlandsbankens engagemang som riksbanken provisoriskt åtagit sig. Bland dessa engagemang — vilka tillhoppa belöpte sig å omkring 32 miljoner kronor — ingingo fordringar å Wargöns Aktiebolag på i runt tal 20 miljoner kronor.

Med hänsyn till inträdda betalningssvårigheter för sistnämnda aktiebolag företogs i slutet av år 1924 och början av år 1925 rekonstruktion av bolaget, som i samband därmed ändrade sitt namn till Hellefors Bruks Aktiebolag. Bolagets fastigheter och rörelse vid Vargön och vid Laxå överlätos på särskilda aktiebolag. Rörelsen vid Vargön övertogs av ett nybildat Wargöns Aktiebolag

och rörelsen vid Laxå av det dåvarande förvaltningsbolaget Laxå Bruks Aktiebolag, som för ändamålet ombildades. Aktiekapitalet i det gamla Wargöns Aktiebolag nedsattes från 40 miljoner kronor till 10 miljoner kronor, som blev stamaktiekapital i Hellefors Bruks Aktiebolag. Det genom aktiekapitalets nedsättning frigjorda beloppet, 30 miljoner kronor, överfördes till reservfonden. Med anlitande av den sålunda ökade reservfonden verkställdes avskrivningar å vissa bolagets balansvärden, huvudsakligen å de tillgångar, som tillföll Helleforsbolaget och Laxåbolaget. Kreditkassan medverkade vid rekonstruktionen på så sätt, att aktiebolaget Igo i utbyte för sin kvarstående fordran å bolaget tog $5\frac{1}{2}$ procent preferensaktier å sammanlagt 19.5 miljoner kronor i Hellefors Bruks Aktiebolag.

Aktiekapitalet i Laxå Bruks Aktiebolag, 4 miljoner kronor, övertogs i sin helhet av Helleforsbolaget.

Av aktiekapitalet i det nybildade Wargöns Aktiebolag erhöll Wermlands enskilda bank i kvittning för motsvarande fordringsbelopp 7 procent preferensaktier å tillhoppa 6 miljoner kronor. Stamaktiekapitalet, likaledes å 6 miljoner kronor, övertogs av Helleforsbolaget.

Den nu angivna formen för rekonstruktionen valdes med tanke på att i första hand aktierna i det nya Wargöns Aktiebolag och Laxå Bruks Aktiebolag efter ytterligare finansiell sanering skulle kunna försälas.

Vid rekonstruktionen förutsattes, att förlagskredit kunde påräknas för det nya Wargöns Aktiebolag från Wermlands enskilda bank samt för Hellefors Bruks Aktiebolag och Laxå Bruks Aktiebolag från Skandinaviska Kreditaktiebolaget, vilken bank vid tiden för rekonstruktionen var intresserad i det gamla Vargöbolaget med omkring 7 miljoner kronor.

Utom preferensaktiekapitalet äger Kreditkassan genom aktiebolaget Igo 1,500,000 kronor av stamaktiekapitalet i Hellefors Bruks Aktiebolag.

Kreditgivningen åt Helleforskoncernen har, i enlighet med vad som förutsattes vid 1924 års rekonstruktion, omhänderhafts av Skandinaviska Kreditaktiebolaget. Enligt i propositionen föreliggande uppgifter har bolagets bank-skuld, som vid utgången av år 1925 uppgick till 1,405,000 kronor, vid tiden för senaste bokslut stigit till cirka 13,800,000 kronor, varav dock 2,275,000 kronor uppkommit genom amorteringar å bolagets fonderade skuld. Denna skuldökning är synnerligen anmärkningsvärd och någon uttömmande förklaring angående orsakerna till uppkomsten av denna stora skuldökning har icke lämnats.

Tillgängliga uppgifter visar, att Helleforsbolagets med tillhörande företags — fränsett Vargöbolagets — försäljningsvärden uppgått, år 1925 till 13.7, år 1926 till 15.7, år 1927 till 16.3, år 1928 till 14.6, år 1929 till 18.3, år 1930 till 16.8 och år 1931 till 13.3 miljoner kronor. Under dessa sju år har *försäljningsvärdet* av företagets tillverkningar sålunda uppgått till sammanlagt 108.7 miljoner kronor.

Beträffande avlöningar till tjänstemän och arbetare kan anföras uppgifter för två av dessa år. Dessa siffror visar att inom Helleforsföretaget — alltjämt med undantag av Vargön — utbetalades år 1929 8,614,000 och år 1931

8,021,000 kronor i avlöningar. Alltså sammanlagt 16,635,000 kronor. Försäljningsvärdet av de tillverkade produkterna dessa båda år var däremot 31,600,000 kronor.

Utöver de direkta avlöningarna utbetalade Helleforsbolaget dessutom sammanlagt 64,000 kronor årligen till 155 pensionärer och understödstagare. Motsvarande siffror för Laxåbolaget — företagets dotterbolag — var cirka 34,000 kronor årligen till 53 pensionärer och understödstagare.

Några exakta uppgifter över den sammanlagda summa som utbetalats i avlöningar och pensioner under åren 1925—1931 har vi icke kunnat införskaffa. Men säkerligen belöper sig dessa utgifter under de nämnda sju åren icke till högre belopp än mellan 55 å 60 miljoner kronor. I detta belopp medräknas då även de arbetslöner som utbetalats vid »moderniseringsprogrammets» genomförande. Tillverkningarnas försäljningsvärde var emellertid för samma år omkring 109 miljoner kronor.

Värdet av tillverkade produkter har sålunda varit nära nog det dubbla mot summan av samtliga utbetalade avlöningar och pensioner. Och ändå har företagets skuldsättning under samma tid ökat med över 10 miljoner kronor. Vart har de 60 å 65 miljoner kronor, som torde utgöra skillnaden mellan utgifterna för avlöningar samt pensioner och de sammanlagda inkomsterna av försäljningar och lånemedel, tagit vägen? Inköp, utbyggnadsåtgärder och »normala avskrivningar» kan icke ha slukat dessa miljoner. Vi kräver att en ingående undersökning om detta vidtages under den förberedande behandlingen av frågan om stödåtgärder från statsmakternas sida och att en detaljerad redogörelse lämnas riksdagen i detta avseende i samband med framläggande av det förslag vartill den pågående utskottsbehandlingen kan föranleda. Tydligt är att det förhåller sig på det sättet, att även i detta fall har hänsynslösa roffarkrafter hållit sig framme och i stor utsträckning strukit åt sig miljoner, som hamnat i fickorna på dem som under nuvarande produktions- och samhällsordning har goda möjligheter och »laglig rätt» att tillskansa sig arbetsfri inkomst.

Man kan emellertid slå fast att det företag det här gäller, med sina stora naturrikedomar och sin moderniserade produktionsapparat, har de största förutsättningar att kunna ge en god utkomst åt den arbetarstam som nu finnes anställd. Men för att detta skall bli möjligt måste roffarkapitalismens sugarmar skoningslöst huggas av. I regeringens proposition spårar man dock ingenting om några åtgärder i den riktningen.

Den stödkredit till företaget, som nu föreslås, avser att säkerställa ett fortsättande av driften ett år framåt. I det tvångsläge som nu är för handen torde det stöd som ifrågasättes vara ofrånkomligt, för att förebygga att arbetarna i stor utsträckning kastas ut i arbetslöshet. Vi anser dock att staten icke bör låta binda sig av banken i förväg, på sätt som vid de förda förhandlingarna om kreditgivningen ifrågasatts, beträffande överlåtelse av äganderätten. Säkerligen kan bättre rörelsefrihet ernås om statsmakterna under den förberedande behandling, som återstår, utnyttjar de påtryckningsmedel som staten har möjlighet att använda mot banken. Ett hårdhänt krafttag torde här vara nödvändigt för att hävda det produktiva arbetets intressen emot den kapitalistiska

utsugningsapparaten. Stödaktionen från statens sida får icke vidtagas på sådant sätt, att den betyder ett räddande av bankens intressen och ställer företaget för framtiden lika oförmöget att fortsätta driften. De åtgärder, som skola förberedas och vidtagas för att trygga produktionens fortbestånd, måste främst gå ut på att frigöra densamma från utsugning av kapitalistiska finanshajar.

Under de förberedande överläggningarna angående bibehållande av företaget har styrelsen för Kreditkassan framhållit, att den anser det »vara en ofrånkomlig förutsättning att de närmast intresserade, bolagets tjänstemän och arbetare, visade sitt intresse för upprätthållande av bolagets verksamhet genom att underkasta sig en lönereduktion av sådan storleksgrad, att den kunde för framtiden kompensera de av geografiska och andra orsaker betingade högre driftkostnaderna». Departementschefen har i den avlåtna propositionen med anledning av detta yttrande anfört, »att under gällande avtalsperiod bolaget är bundet av i kollektivavtal fastställda löner och att med hänsyn härtill lönesänkningar icke torde kunna uppställas såsom en ovillkorlig förutsättning för riksdagens beslut. Det torde få ankomma å bolagets styrelse att i detta hänseende vidtaga de åtgärder, som kunna finnas skäliga».

Dessa yttranden tyder på, att man vill söka utnyttja den uppkomna situationen som en tumskruv på arbetarna för att ytterligare pressa ned deras löner. Mot detta måste ett bestämt motstånd resas. Befrias företaget från utsugning av banker och kapitalistiska rovriddare har detsamma möjlighet att betala arbetarna ordentliga löner.

En behövlig och nödvändig åtgärd är dock, att en sanering av administrationen vidtages på så sätt, att överflödigt kontors- och befälspersonal avskaffas och att *lönerna för de högre tjänstemännen reduceras*.

En undersökning inom företaget beträffande kontors- och befälspersonalens antal och arbetsuppgifter skulle snart klarlägga, att denna personal är onödigt stor. Som exempel på dylik överorganisation kan framhållas den *elektriska avdelningen*. Vid denna avdelning äro anställda fyra ingenjörer, två maskinmästare och en sekreterare. De anställda arbetarna inom detta verksamhetsområde utgöra endast ett 50-tal. På denna avdelning borde det kunna vara tillräckligt med en driftsingenjör och skrivbiträde. I *järnverket* finnes en driftsingenjör för valsverket och en för martinverken. Säkerligen skulle en ingenjör kunna sköta båda dessa avdelningar. För dessa avdelningar finnes dessutom ett *laboratorium* där tre ingenjörer, tre assistenter och nio biträden äro anställda. Även där är naturligtvis ingenjörernas antal för stort. På *mekaniska verkstaden* äro anställda en ingenjör, en konstruktör och en verkmästare. Säkerligen skulle det där kunna vara tillräckligt med konstruktören och verkmästaren. Vid *jordbruket* finnes anställda en förvaltare, en inspektör och ett stort antal rättare. Förvaltareposten är tydligen en lyxbefattning, som utan olägenhet kan indragas.

Dylika förhållanden skulle kunna påvisas inom ytterligare en del verksamhetsområden, men det anförda torde vara tillräckligt som anvisning på åtgärder vilka utan olägenhet kunna vidtagas för inbesparing av onödigt tyngande kostnader.

Om staten behåller äganderätten och företaget befrias från orimlig utsugning i form av räntor och dylikt, samt en sanering av administrationen genomföres i den riktning vi här angivit, så kan otvivelaktigt förutsättningar skapas för goda utkomstmöjligheter åt den inom detta industriföretag anställda arbetarstammen.

Med anledning av vad ovan anförts hemställas,

att riksdagen måtte besluta

1) att vid beviljande av nödig stödkredit för upprätthållande av driften inom Hellefors Bruks Aktiebolags verksamhetsområde uttala, att i samband med denna kreditgivning inga åtgärder som syftar till en rubbning av de avtalsenliga lönerna får vidtagas, men att en sanering av administrationen inom företaget bör vidtagas på så sätt att överflödigt kontors- och befälspersonal avskaffas och lönerna sänkes för de högt avlönade tjänstemännen;

2) att i skrivelse till regeringen begära skyndsamt utredning och framläggande av förslag till överförande helt i statens ägo av företaget och till säkerställande av företagets framtida verksamhet.

Stockholm den 27 maj 1933.

Verner Karlsson.

Aug. Spångberg.

K. Kilbom.

Edoff Andersson.

Viktor Herou.

Nils Flyg.
